

Jackie Nordström, *Modality and Subordinators*, Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins Publishing Company 2010, ss. 341

Książka, opublikowana przez znane holenderskie wydawnictwo specjalizujące się w publikacjach z zakresu językoznawstwa, jest 116 częścią ukazującej się od 1978 roku serii *Studies in Language Companion Series*, stanowiącej swego rodzaju rozszerzenie czasopisma „*Studies in Language*”, poświęconego badaniom języka z perspektywy pragmatycznej, funkcjonalnej i typologicznej. W tę problematykę wpisuje się praca szwedzkiej badaczki z Uniwersytetu w Lund, zajmującej się językami germańskimi, podejmująca problem relacji między dwoma zjawiskami językowymi – modalnością i spójnikami podrzędnymi, w ujęciu typologicznym. Charakter ogólny ma przede wszystkim pierwsza z dwóch głównych części książki, zatytułowana *Modality and subordinators in the languages of the world*. Autorka stawia w niej tezę, że istnieje ścisły związek między modalnością a spójnikami podrzędnymi. Aby to pokazać, należy zacząć od wyjaśnienia, jak rozumie ona modalność i jakie spójniki bierze pod uwagę.

Kategoria językowa modalności, rozumianej najogólniej jako wyraz postawy nadawcy wypowiedzi wobec przekazywanej treści, zwłaszcza w ostatnich latach cieszy się ogromnym zainteresowaniem badaczy. Powstaje wiele prac zarówno o charakterze ogólnym, jak i takich, które poświęcone są temu zjawisku w poszczególnych językach¹. Istnieje w związku z tym wiele sposobów rozumienia modalności, a co za tym idzie, wiele propozycji wyróżniania jej typów. Autorka omawianej pracy nie podaje definicji modalności jako takiej, ponieważ nie traktuje modalności jako jednej, jak to określa, „superkategorii”. Zamiast tego mówi

¹ Z nowszych prac można wymienić: P. Portner, *Modality*, Oxford 2009; A. Holvoet, *Mood and modality in Baltic*, Kraków 2007.

o trzech różnych dziedzinach czy obszarach modalności: modalności aktów mowy, modalności propozycjonalnej i modalności zdarzeniowej: „[...] modality is best divided into three different domains: speech act (speaker-oriented) modality, propositional (epistemic) modality and event (agent-oriented) modality” (s. 15). Podział ten jest kompilacją propozycji pochodzących z dwóch niezwykle ważnych opracowań dotyczących kategorii modalności, mianowicie z pracy F. R. Palmera *Mood and modality*² oraz ze zbioru pod redakcją J. Bybee i S. Fleischman *Modality in Grammar and Discourse*³. Palmer wyróżnia dwa typy modalności: modalność propozycjonalną i modalność zdarzeniową, natomiast Bybee i Fleischman mówią o modalności skierowanej na agensa (agent-oriented modality), modalności epistemicznej (*epistemic modality*) i modalności skierowanej na nadawcę (*speaker-oriented modality*). Modalność aktów mowy (*speaker-oriented modality*) reprezentuje akty mowy, za pomocą których nadawca próbuje skłonić odbiorcę do określonego działania, obejmuje zatem m.in. wypowiedzi o charakterze dyrektyw, takie jak rozkazy, zakazy, życzenia itp. Na modalność zdarzeniową (*event modality*) składają się również dwa podtypy: modalność deontyczna (*deontic modality*) i modalność dynamiczna (*dynamic modality*). Różnica między nimi sprowadza się do tego, że ta pierwsza jest warunkowana czynnikami zewnętrznymi w stosunku do odbiorcy, natomiast ta druga wewnętrznymi. W związku z tym modalność deontyczna określa zobowiązanie (*obligation*) albo pozwolenie (*permission*), które wypływają ze źródła zewnętrznego, natomiast modalność dynamiczna wyraża zdolność (*ability*) lub wolę (*willingness*) właściwą odbiorcy. Z punktu widzenia omawianej pracy najważniejsza jest modalność propozycjonalna (*propositional modality*), wyrażająca stosunek nadawcy wobec prawdziwości albo stanu faktycznego propozycji. Składają się na nią: modalność epistemiczna (*epistemic modality*) i modalność ewidencjalna (*evidential modality*). Poprzez modalność epistemiczną nadawca wyraża swoją ocenę co do stanu faktycznego propozycji, podczas gdy poprzez modalność ewidencjalną wskazuje na to, skąd pochodzi informacja na temat tego stanu faktycznego. Wykładnikami modalności propozycjonalnej są morfemy epistemiczno-ewidencjalne (na płasz-

² Cambridge 2001. Jest to drugie wydanie pracy po tym samym tytule, które znacznie różni się od wydania pierwszego z roku 1986, także w kwestii wyodrębniania typów modalności.

³ Amsterdam–Philadelphia 1995. Na marginesie nasuwa się tu pewna uwaga krytyczna: praca ta, choć jest cytowana jako całość, składa się z wielu artykułów różnych badaczy, poruszających różne aspekty modalności, dlatego też nie jest jasne, skąd właściwie Autorka zacerpnęła taki właśnie podział modalności. Można się jedynie domyślać, że pochodzi on z wprowadzenia napisanego przez redagujące zbior, bo tam, na s. 6, jest on zarysowany w zbliżonej formie.

czyźnie leksykalnej czasowniki i partykuły modalne) oraz system trybów: opozycja *indicativus–subiunctivus* oraz *realis–irrealis*, a także tryb warunkowy.

Jeśli zaś chodzi o spójniki podrzędne (*subordinators*), Autorka dzieli je na trzy typy, zgodnie z ich funkcją: ogólne spójniki podrzędne (*general subordinators*), względne spójniki podrzędne (*relative subordinators*) i przysłówkowe spójniki podrzędne (*adverbial subordinators*). Praca koncentruje się na ogólnych spójnikach podrzędnych (*general subordinators*), rozumianych jako spójniki pozbawione bogatej wartości leksykalnej (w odróżnieniu od spójników przysłówkowych), tzn. takich, które zyskują znaczenie jedynie w powiązaniu z wprowadzanym przez nie zdaniem (podrzednym).

Po szczegółowym i wnikliwym zaprezentowaniu problemów związanych z modalnością i ze spójnikami podrzednymi i wprowadzanymi przez nie zdaniami podrzednymi Autorka przechodzi do udowodnienia postawionej w pracy hipotezy, według której ogólne spójniki podrzędne (*general subordinators*), takie jak THAT (że), IF (jeśli) i WHETHER (czy) wyrażają modalność propozycjonalną (*propositional modality*). Sprowadza się to do tego, że opozycja *indicativus–subiunctivus* przejawia się w zdaniach podrzednych, przy czym *indicativus* i spójnik THAT (że) są związane ze zdaniami deklaratywnymi, a *subiunctivus* i IF (jeśli) ze zdaniami warunkowymi. Co więcej – w wielu językach spójniki podrzędne same w sobie wyrażają opozycję *indicativus–subiunctivus*. Autorka dowodzi swojej tezy, posługując się danymi przede wszystkim z języków skandynawskich, angielskiego, niemieckiego, ale także holenderskiego, islandzkiego, języków romańskich i wielu innych.

W drugiej części książki Autorka koncentruje się na omówieniu problemu zależności między modalnością a spójnikami podrzednymi w językach germańskich.

Praca, mimo że zawiera wiele szczegółowych rozwiązań, które mogą być dyskusyjne (jak choćby szeroko omawiana przez badaczy kwestia włączania w zakres modalności ewidencjonalności), stanowi niewątpliwie nowatorskie ujęcie obu powiązanych tu ze sobą zagadnień językowych i z całą pewnością powinni się z nią zapoznać wszyscy ci, którzy zajmują się zagadnieniami modalności, trybów i hipotaksy.

Małgorzata Górską

Katedra Językoznawstwa Ogólnego KUL